

Доц. др Слађана Видосављевић²⁷

Учитељски факултет у Призрену – Лепосавић

МА Милена Видосављевић, докторанд²⁸

Филолошки факултет у Београду

Др Јелена Круљ Драшковић²⁹

Учитељски факултет у Призрену – Лепосавић

ИНТЕРКУЛТУРАЛНА НАСТАВА У ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНОМ ПРОЦЕСУ

Апстракт: У модерној настави, као један од важних начела васпитно-образовног процеса у културно-плуралном друштву, издаваја се и интеркултуралност. Чинећи богатијом и разноврснијом, како друштвену тако и школску средину, интеркултуралност подстиче упознавање, разумевање, поштовање другачијих стилова живота и тиме производи интеркултуралну осетљивост. Циљ овог рада јесте да се укаже, најпре, на значај културе, затим на важност интеркултуралне наставе и образовања, као и да се скрене пажња на развијање интеркултуралне комуникативне компетенције наставника у школама, као главних актера овакве модерне, интеркултуралне наставе која умањује дискриминацију и подстиче толеранцију и разумевање других, страних култура.

Кључне речи: интеркултуралност, интеркултурална настава, интеркултурална комуникативна компетенција, школа, наставници.

УВОД

Култура одгаја човека, док човек одређује културу. Узевши у обзир да је човек резултат процеса образовања, тако се може рећи да је култура дело човека. Она је средиште васпитања у ком постоји међузависност између човека, културе и васпитања која је важна за њено схватање садржаја и интерпретације у васпитно-образовном процесу (Стругар, 2012). Имајући у виду да су језик и култура плод друштвене свести, рада, традиције, историје једне земље, немогуће је одвојити ова два елемента од социјалног аспекта који и јесте извор

²⁷ sladjana.vidosavljevic@pr.ac.rs

²⁸ mika.vido.88@yahoo.com

²⁹ jelena.krulj-askovic@pr.ac.rs

промена. Због тога се и свест о култури другог народа, у модерно време, усталила и у образовне системе.

Акцент је у овом раду првенствено стављен на важност и значај културе у настави уопштено. Као битни елементи културе у наставном процесу намећу се школа, наставник као и његова културна компетенција, која не може опстати без континуираног образовања и усавршавања. Такође, потреба људи да науче нешто више о странијој култури изнедрила је и интеркултуралност, која детаљно указује на културне разлике у друштву и циљно отклања предрасуде, стереотипе и баријере, повезујући на такав начин све толерантне људе овог света.

Данашњи школски систем лагано преузима све веће подухвате и од њених главних фактора понајвише зависи колико ће и култура и интеркултуралност заживети у пуном сјају. У свему томе главну улогу има и интеркултурално образовање које се спроводи у школама, затим интеркултурална комуникативна компетенција наставника, који без добре мотивације и велике жеље за усавршавањем, не могу да успешно опстану у таквој, специфичној настави.

КУЛТУРА (ОПШТИ ПОЈАМ)

Култура, као саставни део реалности и једно од битних обележја човека и људског друштва, представља одраз народа, језика, обичаја као и националне свести. Као таква, битна је за хармонично функционисање људи јер прожима све сфере и самим тим омогућава човеку да израста у цивилизовану личност која отвара ум и прихвата друге културе без предрасуда.

Када говоримо о култури, важно је имати на уму чињеницу да је човек својим радом током историје, испољавао рационалну и хуману страну људских моћи у којима човекова свест, рад и симболички облици чине нераскидиву целину и јединство особина по којима је човек то што јесте, битно специфичан и различит у односу на друге врсте. „Са културом и у култури човек постаје човеком. Ван културе човек је само јединка (биолошка чињеница). Тек као културно биће човек постаје личност. Култура је као и човек, бескрајна у могућим испољавањима, садржајима, формама, процесима и односима“ (Нешкових 2010:79).

О култури су многи аутори писали, тражили одговарајуће дефиниције, стога су се и јавиле многе теорије и различити приступи и гледишта која су је описивали. Тако аутори Бењак и Пожгај Хаџи (2005:55) дефинишу културу као „скуп свих човекових творевина као резултат његове стваралачке интервенције у природу, друштво и људски дух, чији је основни смисао одржање и напредак људског рода“.

У мору различитих теоретичара нашао се, такође, и творац најпознатијег модела културе тј. *леденог брега* – Edvard Hol по ком се видљиви феномени културе представљају као веома мали део леденог брега који се могу видети како виरे изнад воде (Hol, 1976). Одатле произилази и закључак да је спољашњи, видљиви део приказ наших понашања, веровања док је унутрашњи део подсвесни део културе једног друштва који укључује веровања, вредности и моделе које су и обликовали начине понашања (Думитрашковић, 2012). Да бисмо упознали нову културу потребно је да проведемо одређено време са припадницима те културе, да заронимо у унутрашњи део леденог брега јер само на такав начин можемо да откријемо вредности једног народа које и јесу база понашања. За аутора Илића (1988:13) култура „чинећи саставни део живота је такође и саставни део структуре личности. Једна шира интегрална дефиниција под културом подразумева скуп свих оних појава и творевина које је човек произвео својом материјалном и духовном активношћу, а чији се основни смисао састоји у томе да се олакша одржавање, продужење и напредак људског друштва“. Без културе, сваки појединац био би *празан*, усамљен јер „човек се може остварити као потпуно људско биће само путем културе и у култури. Нема културе без људског мозга, али нема духа тј. способности освештавања и мисаоности без културе. Људски дух је појава која се рађа и потврђује у односу мозак - култура. Дух је манифестација мозга коју подстиче култура, а која пак без мозга не би постојала“ (Morin, 1999:58).

Треба истаћи да свака појединачна култура представља процес а не готов производ, она је креирана да наставља да се развија успостављајући односе са другим културама које су у сталном динамичном процесу. Свака култура гради индивидуални однос према универзалним принципима који представљају основу на којој почива читаво човечанство. Због тога је важно да сваки појединац поседују вољу да разуме друге културе да би са њима могао живети и радити, ширећи своје хоризонте (Вујовић, 2008).

Као верни пратилац културе јавља се и образовање које је са њом тесно повезано и које свесно омогућава појединцу да се духовно развија, руши баријере и отвара непресушне видике. „Култура је трајан елемент културних добара које одређују васпитање. Будући да је човек током историје створио културне вредности, њих нове генерације морају упознати, проучавати али и на њима стварати нове ради напретка. Према томе, задатак образовања и јесте оспособити појединца за учествовање у култури одређене заједнице“ (Стругар, 2012:381).

ИНТЕРКУЛТУРАЛНОСТ (ОПШТИ ПОЈАМ)

Модерни појам интеркултуралности се у теорији јавља у двадесетом веку у САД-у као израз прагматичког интереса за међународно приближавање већинских и мањинских етничких група (Катунарић, 1991). У Европи се са термином интеркултуралности друштво сусреће седамдесетих година, у време масовних и наглих миграција које су узроковане економским процватом, али и спознајом да се економски проблеми миграната морају решавати како на културној тако и на образовној основи (Жужул, 2002). Многа савремена друштва јесу производ глобализације стога се често сусрећемо са термином интеркултуралност. Жеља данашњег света је да нагласи разлике и да пронађе заједничку комуникацију која ће омогућити бољи живот и толеранцију. Као саставни елемент културе „интеркултурални концепт полази од културне разноликости и проширује је на комплементарност универзалног и сингуларног како би дијалог био отворенији, динамичнији и флексибилнији“ (Јелачић, 2011:10).

Интеркултуралност наглашава однос међу културама и неопходност међусобне интеракције, размену, скуп динамичких токова који карактеришу интеракције, појединца различитог културног порекла. Она подразумева могућност упоређивања идеја, мишљења, подстиче на размишљање о разликама које могу бити етничке, религиозне и друге природе и омогућава пружање могућности комуникације као и међусобног упознавања различитости (Костовић и Ђерманов, 2006). Такође, интеркултуралност придонosi отворености према другим културама, развоју интеркултуралне способности налик опажању и сагледавању проблема из перспективе *другог*, способност суочавања у сложеним и нејасним ситуацијама. Такође утиче на развој вештина, вербалне и невербалне комуникације, као и на креативно размишљање и интеракцију (Пиршл, 2007). Јављајући се као важан сегмент у наставном процесу, интеркултуралност омогућава да се наставници и ученици упознају са разликама, особеностима других култура, да их прихвате и постану толерантни према другим културама разбијајући на такав начин предрасуде и стереотипе које су раније имали о њима.

Интеркултурално образовање

Интеркултурално образовање подразумева подучавање различитих култура омогућавајући успостављање односа међу њима. Оно је у данашње време неопходно јер пружа боље сагледавање

културних разлика и сличности што је појединцу од користи јер је више у могућности да боље остварује интеракцију са људима који потичу из различитих култура. „Циљ интелектуалног васпитања и образовања у школи не би смео бити искључиво у знању већ и у ставу према знању и потрази за њим и његовој потреби у корист појединца али и друштва“ (Заки, 2005:23).

Овакво образовање има за циљ да ученике научи комуникацији, да им омогући сналажење у односима са другим људима, у проширивању распона сопствених референција и доживљају другачијих културних обележја у окружењу (Нинчевић, 2009). Узевши ово у обзир, интеркултуралност се може сматрати једним од водећих принципа у образовању. Као најчешћа дефиниција интеркултуралног образовања наводи се да је то систем и резултанта многих формалних, неформалних и информалних образовних програма, којима је циљ узајамно разумевање као и поштовање међу члановима различитих група (Костовић и Ђерманов, 2006).

Интеркултурно образовање тежи ка томе да подигне свест о културном плурализму савремених друштава. Стога је важно да буде усмерено на:

- превазилажења социјалне неједнакости и неједнакости у образовању;
- развијање поштовања и толеранције према културним разликама међу људима;
- помагање ученицима да усвоје знања о међуетничким односима и основама на којима почивају различите културе, а не да се учење заснива на емоционалним и класним претпоставкама (Петровић и Јањетовић, 2002:43).

Важно је истаћи да интеркултурални приступ у образовању није нови предмет већ представља нову методологију која, док тражи истину, захвата социолошке, психолошке, историјске, политичке, културне и економске чиниоце у сваком појединачном наставном предмету (Perroti, 1995). У том смислу, потребно је да се традиционални приступ избегава тако да је потребан нови, иновативни приступ који ће задовољити потребе наставника и ученика приликом усвајања другачијих културолошких садржаја.

То се најпре може постићи кроз два аспекта. Један аспект обухвата макропедагошки план, тј. план курикулума (манифестног и латентног), док је други план окренут ка компетенцијама наставника у мултикултуралној школи и заједници. Под првим аспектом подразумева се увођење интеркултуралности путем програма који су усредсређени на садржај (програми о културним разликама), на ученике и програме за

међуљудске односе. Други план се више бави питањима положаја наставника, њихових функција, улога и компетенција у школи (Костовић и Ђерманов, 2010).

Интеркултурално образовање није само преношење садржаја и знања, већ представља интеракцију искуства појединца и школских садржаја. Као резултат тога, у оваквом образовању, које захтева организованост и добро постављен план и програм у школама, постиже се: свесност о циљу и предмету учења, развијање професионалне компетенције (способности) за решавање проблема, оспособљавање за одлучивање и примену решења и подизање социјалне одговорности кроз рад у конкретном друштвеном контексту.

ШКОЛА У ФУНКЦИЈИ (ИНТЕР) КУЛТУРАЛНОГ ОБРАЗОВАЊА

У систему образовања школа има кључну улогу у пружању знања, развијања способности и вештине код ученика што и јесте основ за њихово укључивање у друштвени живот. Међутим, осим што се школа истиче својом образовном улогом, такође има васпитну, културну и социјалну функцију. Као место сусрета националне и глобалне културе, потребно је да ствара услове који ће омогућити стицање културних навика и успостављање дијалога међу различитим културама, прихватањем различитих перспектива и приближавањем супротности (Стојановић, 2012).

Школа као основ културе

У дијапазону својих неопходних циљева и задатака, школа поставља за циљ развој комуникативних компетенција међу културама налик способности за космополитске ставове, интеркултуралну комуникацију, ослобођеност од националних ограничености и многобројних предрасуда (Гојков, 2011).

Схватање културе, сопствене или стране, могуће је једино уколико „школа захвата већи део слободног времена ученика кроз наставне активности у којима би подстицала њихова интересовања, организовала посете културним институцијама, подизала општу културу, усвајала културне норме, развијала свест о потреби очувања културних вредности“ (Стојановић, 2012:375).

Резултат оваквог схватања било би очување сопствене културе, културног наслеђа и упознавање нове културе. Путем оваквих активности, ученици не би имали само пасивно знање о култури, већ би активним учешћем продрли у њену суштину чиме би обогатили и

проширили свест о свом народу, а поред тога, и о вредностима културе припадника других нација.

Активности којима школа мотивише и омогућује многобројна културна сазнања ученицима, морају, првенствено, да буду поткрепљене одговарајућим плановима и програмима. У свему томе кључну улогу имају школа, министарство просвете, творци наставних планова и формиране комисије које одлучују о наставним садржајима, али и ученици који су у данашњој, модерној настави, важни актери наставног процеса.

Избор културолошких садржаја требало би да показује, гледано на широком плану, шта одређено друштво мисли о себи, који су његови приоритети, чему тежи, како замишља појединца у друштву и да ли и како разуме интересе ученика (Стругар, 2012). Који ће се садржаји изучавати у школама између осталог много зависи и од ученика. Потребно је да наставници, као преносиоци културе, много више послушају своје ученике, да их саслушају пажљиво и путем те интеракције сазнају који би им културни садржаји били занимљиви и корисни за образовање. То би свакако било корисно и поучно, али би и утицало на осавремењивање наставе и актуализацију наставних садржаја.

Школа као одраз интеркултуралног учења

Интеркултуралност, као модернији приступ у образовању, заузима једно од важних места у иновативној школској средини. Она поставља у центар динамички аспект интеракције између ученика и наставника, као и међу самим ученицима.

Интеркултурално учење јесте процес кроз који ученик постаје свеснији и боље разуме сопствену културу као и друге културе широм света. Он усваја знања, ставове и понашања која су у вези са интеракцијом различитих култура. Циљ оваквог учења је повећање међукултурне толеранције и разумевања (Amorim, 2001).

„Школа је место сусрета различитих култура и језика и у њој се усвајају обрасци интеркултуралног односа који ће се примењивати и друштву“ (Францишковић, 2011:113). Важно је истаћи да је интеркултурално образовање у школи усмерено на развој интеракције међу ученицима различитог порекла што уједно укључује и знања о разним културним, верским и језичким традицијама које су присутне у школама и друштву (Зуковић и сар., 2006).

Посматрајући школу као стециште образовања и васпитања у којој ученици стичу знања о другој култури, може се слободно рећи да она јесте главно упориште данашњег интеркултуралног образовања. Међутим, за разлику од других, ранијих, помало и традиционалних

приступа, учесници образовног процеса који спроводе интеркултуралност морају да приступе новим методама, предметима, садржајима и реализацији. „Школа добија нову улогу у којој се више не говори о томе како пракса треба да изгледа него се у њој управо учи бити грађанин кроз праксу“ (Крагуљ и Јукић, 2010:170). Стога би пракса једног интеркултуралног учења морала да уврсти следеће димензије које карактеришу едукативни модел: групацију и селекцију ученика и наставника; методологију, активности и изворе који се користе; критеријуме евалуације и учешће родитеља, наставника, професора и друштва (Aguado Odina, 2005).

Поред модернијих димензија наставних садржаја, у школи је потребно присуство поштовања социјалних димензија наставног процеса. Како ће се реализовати интеркултурална настава, пре свега, зависи од квалитета релације међу ученицима и наставницима као и социјално-емоционалне климе у разреду. Свесна своје васпитно-образовне улоге, школа би требало да буде место за учење али и за разговоре, контакте, место где ће се развијати односи и усвајати групна правила (Костовић и Ђерманов, 2006).

Као главно место усвајања страних култура и остваривања контаката, школска средина реализује и преноси несвесне поруке које ученик прима (етички стандарди, преовлађујући односи) па се може истаћи да она експлицитно и имплицитно утиче на формирање ставова и вредности. Подучавајући, она указује на отвореност ка другим културама, културним и интеркултуралним знањима, искуствима као и конфронтацију са расизмом, предрасудама, неједнакошћу, дискриминацијом (Костовић и Ђерманов, 2006).

Многи светски аутори бавили су се функцијом *интеркултуралне* школе у мултикултуралном друштву и један од њих, James Banks (2009) анализирајући, указао је на три типа програма:

- програми усредсређени на садржаје (програми за културно разумевање) – којима је обично циљ да уводе две или више културних перспектива у школске курикулуме и да проучавају једну или више етничких или мањинских група;
- програми усредсређени на ученике (компензаторни или транзициони програми) – културолошка или лингвистичка помоћ ученицима, обично из мањинских група, који им омогућују да пређу на главни курикулум. Ти програми се најчешће спроводе у комбинацији са страним језиком или са предавањима из матерњег језика;
- друштвено оријентисани програми (програми социјалне реконструкције или програми за међуљудске односе) – који су намењени јачању социјалних односа у школи и друштву кроз

подстицање интеркултуралног разумевања и редуковање расизма и предрасуда као и кроз преобликовање културикулума и политичко-културног контекста школовања. Ти су програми усредсређени на кооперативно учење и друштвене иницијативе на нивоу школе.

Као закључак се може извести да највећи развој културолошких компетенција омогућава трећи тип програма који има глобални приступ и културолошки капацитет за разлику од претходна два типа програма који су временски ограничени (Костовић и Ђерманов, 2006).

Да би школа представљала одраз интеркултуралности, потребно је спроводити нове програме, садржаје, истраживати детаљније, уводити праксу, успостављати везе са припадницима других нација, организовати одговарајуће активности. Сваки предмет може користити интеркултурални приступ; међутим, као најкориснији се наводе историја, географија, језици и књижевност, уметност. У сваком случају, успех иновативног приступа првенствено зависи од неопходности да се развијају нови, толерантнији облици понашања који ће утицати на промене свести и ставова ученика.

Многобројни друштвени контакти подстичу код ученика међусобно разумевање, обогаћују друштвени и интелектуални живот, разбијају ксенофобију и расизам како у свакодневном животу тако и у школама (Sleeter & Grant, 1994). Због тога није више довољно само учити о другим културама већ је важно да ученици путем овакве наставе стичу искуства, да се организују сусрети и такмичења разних идентитета (Пеко и сар., 2009). Активности које се предлажу за школу, која пропагира интеркултуралност, требало би да стимулишу кооперативно учење, интеракције међу ученицима, размишљање и самостално учење. Овакав приступ захтева присутност разних информација, материјала налик аудиовизуелним, а такође и библиотеке, које за ученике и наставнике, представљају непресушни извор знања (Aguado Odina, 2005).

Тако на пример, учење страног језика не подразумева само усвајање граматичких форми. Ради се о подухвату у ком ученик мора да иде у сусрет другачије реалности и да би је разумео мора да научи правила која регулишу интеракцију друштва чији језик учимо. Основно у свему томе јесте да ученик и путем наставе усвоји кључне особине културе, вредности и њену форму интерпретирања (García Benito, 2008). Под тим се подразумева да ученик учећи страни језик сазнаје о страниј култури, упознаје њено друштво, правила која владају у том социјалном окружењу и прихвата их онаква каква јесу, без критиковања и предрасуда што се и налази у основи интеркултуралности.

НАСТАВНИЦИ КАО ПОСРЕДНИЦИ МЕЂУ КУЛТУРАМА

Посао наставника изискује много труда, рада на себи, перманентног образовања, учења што и јесте последица динамичних и убрзаних токова у свим областима људског живота. Дешавања на социјалном нивоу, налик глобализацији, мултикултуралности, интеркултуралности и тежња да се људи међусобно више упознају, условили су наставнике да се више усавршавају и уче о својој култури и култури другог народа. На основу тога се може запазити да су захтеви који се, без прекида, стављају пред школе и наставнике све већи и комплекснији.

Данашње друштво сада очекује од наставника да буду осетљиви по питању културе и пола, да промовишу толеранцију и склад, као и да буду у току са развијајућим сазнањима (Политике образовања и усавршавања, 2010).

Да би настава била што успешнија, наставници имају задатак да буду више мотивисани за сазнањем о својој или страној култури, да прикупљају информације, јер само таквим кумулативним и аналитичним знањем могу да приближе ученицима обичаје, традицију једне културе и да их више заинтересују.

Када наставници упознају своје ученике са главним обележјима културе и када их подстичу да сами долазе до нових сазнања о властитој култури као и о другима, они од њих, као повратну информацију, очекују да прихвате разлике које међу њима постоје. Ученици би требало да схвате да стране културе нису инфериорније, нити лошије у односу на њихову националну.

У свему томе, наравно, помажу наставници чија је улога да буду посредници између две, три или више култура и да укажу на разлике међу њима покушавајући да их објасне, не износећи свој суд о томе. Тиме би се постигао образовни и васпитни циљ, тј. ученик би се учио перцепцији, толеранцији и разумевању других култура (Вујовић, 2003).

Познавање и прихватање културе других народа омогућава ученику да спозна много више о страном језику који учи. Такође, методе које служе за представљање друге културе утичу и на мотивацију, како ученика, тако и наставника, и многим активностима побољшавају наставу која не мора да буде само граматичке садржине, често досадна и монотона. Наравно да је увек важно имати на уму да мора да постоји повезаност између језичке и културне прогресије јер је потребно да језички садржај увек прати културу, стога се и препоручује да се са упознавањем стране културе крене од самог почетка учења страног језика.

Културна компетенција наставника

Квалитетна настава чији је циљ представљање културе подразумева компетентне наставнике који имају знања, који знају како да конципирају програме и да на одговарајући начин мотивишу ученике.

Аутор Chantal Forestal (2007:111) истиче да „бити наставник не значи више васпитавати некога да усвоји општа правила понашања која су се усталила у друштву, већ и да поучи ученике да размишљају о вредностима које су дубоко уткане у основи начина организовања неког друштва и да те вредности пореде са онима које постоје у другим друштвима“. С тим у вези, може се нагласити да наставници који поседују ову културну компетенцију морају бити и независни, да иновирају, истражују јер тиме се и постиже већа одговорност. Овакав приступ пружа свакој култури и језику да искажу своја богатства а да се при том не успоставља никаква хијерархија (Вујовић, 2008).

За разлику од ранијих, традиционалних концепата наставе, данашња културна перспектива се много више развила и она данас представља циљ који се жели постићи путем комуникативне компетенције која и јесте нераздвајни елемент културне компетенције. Добро поткован, културно оспособљен актер наставно-образовног процеса треба да код ученика утиче на његово развијање културне компетенције, која ће му помоћи да говори о сопственој култури, да се отвори, да поштује разлике и тиме створи атмосферу за успешније комуницирање. Да би дошло до тога потребно је да наставници узму у обзир ученикове потребе, стратегије учења и да га науче да се ослободи својих навика у учењу и обогати сопствене стратегије развијајући проницљивост, самосталност и критички дух (Вујовић, 2008).

Интеркултурална комуникативна компетенција наставника

У васпитно-образовном процесу, настава која тежи да истакне културу уједно захтева од наставника да поседују развијену интеркултуралну комуникативну компетенцију. Може се рећи да као нова димензија битно утиче на функције и компетенције наставника у школи. „Интеркултурална компетенција је активна и креативна способност која дозвољава креирање културе у разреду“ (Бењак и Пожгај Хаџи, 2005:87).

Као главне димензије интеркултуралне комуникативне компетенције наставника издвајају се: когнитивна, емоционална и бихејвиорална. То означава да се она манифестује кроз сазнајне активности, емпатију и комуникацију пропраћену флексибилним понашањем према другачијем виђењу стварности. У том погледу негује

се децентрализован поглед на свет јер се исти елементи посматрају и из друге перспективе (Byram et al, 2002).

Бајрамов модел (1998:54) интеркултуралне комуникативне компетенције истиче следеће аспекте:

- а) на првом месту, социокултурална димензија која је база сваког учења и образовања;
- б) на другом месту, култура ученика која је исто толико важна у учионици као она коју изучава, зато што је она полазна тачка која помаже ученику да истражује и боље разуме нову, страну културу;
- в) и на последњем, трећем месту, налази се емоционални фактор који заузима најбитније место у читавом овом процесу.

Тежња ка развоју интеркултуралне комуникативне компетенције код наставника као и њихове осетљивости доприноси пре свега квалитетнијем образовању и васпитању, али и смањењу предрасуда код ученика, затим етноцентризма, стереотипа, неједнакости и дискриминације у друштву. Такође захтева и одређену метакогнитивну зрелост коју карактерише висок степен самосвести, самопроцењивања, склоност ка размишљању о стеченом искуству као и повећана перцептивна способност (Пиршл, 2007).

Многи аутори тумачили су интеркултуралну компетенцију и тежили да је што детаљније објасне. Међу њима Earley & Ang (2003:264) интеркултуралну компетенцију су груписали у десет димензија. Они наводе: комуникацијске способности, толеранцију према двосмислености, емпатију, менталну отвореност, флексибилност, способност концентracије у одређеним ситуацијама и у односима са културно другачијим особама, позитиван став према учењу, толеранцију према различитим стиловима размишљања и културној разноликости, познавање културе и способност за постизањем успеха у различитим сферама.

Од наставника се очекује да се емотивно, интелектуално и морално константно развијају и „да у односу на друге постигну већу компетенцију у познавању других људи, ученика, њихових способности, језика и култура“ (Превишић, 1999:80). Као три фактора интеркултуралне комуникативне компетенције, које наставници треба да поседују, наводе се вештине, које се огледају у представљању неког догађаја из друге културе, затим знања о томе како функционише једна друштвена група као и ставови који се састоје из отворености и прихватања других култура (Byram et al, 2001).

На константном путу стицања знања, искуства и развијања интеркултуралне комуникативне компетенције, наставници уче да вербално и невербално комуницирају, сазнају више о својој култури и

пореде је са страном културом. Уједно уче да поштују, разумеју и прихватају ученика који припада другој култури, постају флексибилнији, отворенији, креативнији стварајући способност нестереотипног мишљења и антипредрасудних ставова (Хрватић, 2009). Знање које интеркултурално способни наставници морају да поседују захвата знање о миграцијама, историји, медијима, социологији култура све до лингвистике, психолингвистике, културолошких разлика, културолошких обележја (Perroti, 1995).

Сматра се да знање које наставници имају о различитостима није довољно. Њихова мотивација, која је резултат њихових сазнања о другим културама, не треба да представља једини и најважнији фактор у интеркултуралној настави. У свему томе је такође потребна и помоћ родитеља, педагога који имају важну улогу у креирању заједнице, у којој се ученици налазе, и пожељно је да подстичу ненасилну комуникацију, да уче децу да уважавају и поштују културне разлике и да путем наставних и ваннаставних активности комуницирају и сарађују са ученицима других регија и изван државних граница (Млинарчевић и Бруст Немет, 2010).

Да би се постигла оваква врста интеркултуралног посредовања битне су дубоке промене у образовном процесу будућих наставника, аутора уџбеника и осталих актера у образовном процесу. Сада је важно и да се наставници мењају, да схвате да више нису само обучени познаваоци циљне културе, већ неко ко ствара и развија критички став према учењу и настави циљне културе, према интеркултуралној интеракцији. Потребно је да не фаворизује циљну културу већ да прихвати аспект културног релативизма, тј. начела по коме једна култура није истакнутија, значајнија, ни боља од друге, већ свака представља своје припаднике на целовит начин (Freddi, 1985).

У том контексту, може се рећи да оваква настава, у којој интеркултурални наставници имају водећу улогу, и те како утиче на сваког ученика јер омогућава и лично и културно сазревање, које се одражава у прилици да свако од њих може упоређивати своју културу са културом других народа.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Неспорно је да данашња настава тежи ка томе да уводи новине у циљу постизања већег квалитета образовања. У том подухвату издвојила се и интеркултуралност које се постепено усталила у васпитно-образовни процес.

Да би се остварила интеркултуралност, неопходна је школа у којој влада атмосфера пријатељства, сарадње, поштовања и емпатије јер само

тако је могуће остварити успешну реализацију интеркултуралне наставе. Такође, осим школе неопходни су и наставници који теже да развију интеркултуралну комуникативну компетенцију. То је свакако могуће путем константних стручних усавршавања, при чему би могли да науче како да шире своје видике, продубљују сазнања и постају медијатори који посредују међу људима, културама, знањима, понашањима.

Међутим, прогрес интеркултуралности у школама и настави се не огледа само у увођењу интеркултуралних садржаја у образовање већ и освешћивању ученика о сопственим компетенцијама, културном профилу и идентитету. Циљ овог рада јесте да се укаже на интеркултуралну наставу, која путем школе и интеркултурално-комуникативних наставника, може учинити ученике интеркултурално-компетентним особама, који неће прихватати пасивно друштвену стварност, већ ће напротив активно учествовати у њој дајући нове предлоге, решења и идеје.

Литература

Aguado Odina, T. (2005): La educación intercultural en la práctica escolar. Investigación en el ámbito español. *Revista de Educación*, Vol. 21, No. 7, 43-51.

Amorim, L. (2001): Intercultural Learning. *Community Foundation Transatlantic Fellowship, Orientation Session* (june 2-4).

Earley, P. C & Ang S. (2003): *Cultural intelligence: Individual interactions across cultures*. Stanford: Stanford University Press.

Byram, M. (1998): *Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence*. Retrieved August 12, 2013 from Google books.

<http://books.google.rs/books?id=0vfq8JJWhTsC&printsec=frontcover&hl=sr#v>

Byram, M., Nichols, A & Stevens, D. (2001): *Developing Intercultural Competence in Practice*. Retrieved August 19, 2013 from Google books <http://books.google.rs/books>.

Byram, M, Gribkova, B. & Starkey, H. (2002): *Developing the Intercultural Dimension in Language Teaching, Modern Languages, Language Policy Division. Strasbourg Council of Europe*. Retrieved August 25, 2013 from Google books <http://books.google.rs/books>.

Banks, J. A. (2009): *Multicultural Education: Characteristics and Goals*. Retrieved August 5, 2013 from Google books.

<http://books.google.rs/books?james+banks+2009+multicultural+education&source>

- Бењак, М., Пожгај Хаџи, В. (2005): *Без предрасуда и стереотипа; Интеркултурална комуникацијска компетенција у друштвеном и политичком контексту*, Ријека: Издавачки центар Ријека.
- Вујовић, А. (2003): Стручно оспособљавање наставника страних језика за наставу стране културе. *Педагогија*, Вол. 41, Бр. 2, 35-41.
- Вујовић, А. (2008): Етички аспекти културне компетенције наставника страних језика. *Педагогија*, Вол. 63, Бр. 2, 251-260.
- García Benito, A. B. (2008): *La competencia intercultural y el papel del profesor de lenguas extranjeras*. Retrived 12, 2013 from Dialnet
<http://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=3186598>
- Гојков, Г. (2011): Интеркултурна осетљивост – корак ка стварању европског идентитета У: О. Гајић (ур.), *Квалитет образовног система Србије у европској перспективи: зборник радова/ књига1* (стр. 13-32). Нови Сад: Филозофски факултет.
- Думитрашковић, Т. (2012): Веза између језика и култура: књижевност у настави страног језика. *Нова школа*, Бр. 9, 145-150.
- Жужул, А. (2002): Темељне одреднице интеркултуралног учења и мултикултуралног одгоја. *Напредак*, Вол. 143, Бр. 1, 17-23.
- Заки, А. (2005): Језична дистрибуција У: М. Бењак, В. Пожгај Хаџи (ур.), *Без предрасуда и стереотипа: интеркултурална комуникацијска компетенција у друштвеном и политичком контексту* (стр. 23-49). Ријека: Издавачки центар Ријека.
- Зуковић, С. Милутиновић, Ј и Клеменовић, Ј. (2006): Образовње за плурализам и плурализам у образовању У: Љ. Суботић (ур.), *Сусрет култура: зборник радова са ИВ међународног интердисциплинарног симпозијума* (стр. 793-802). Нови Сад: Филозофски факултет.
- Илић, В. (1988): *Митологија и култура*. Београд: Књижевне новине.
- Јелачић, С. (2011): Специфичности и значај интеркултуралног образовања у савременим друштвима. *Норма*, Вол. 16, Бр. 1, 9-19.
- Катунарић, В. (1991): Један увод у интеркултурализам. *Theleme*, Вол. 37, Но.2, 111-132.
- Костовић, С., Ђерманов, Ј. (2006): Изазови интрекултурализма и школа У: М. Ољача (ур.), *Сусрет култура: зборник радова са IV међународног интердисциплинарног симпозијума* (стр. 879-886). Нови Сад: Филозофски факултет.
- Крагуљ, С., Јукић, Р. (2010): Интеркултурализам у настави У: А. Пеко, М. Саблић, Р. Јиндра (ур.), *Образовање за интеркултурализам: зборник радова са 2. међународне знанствене конференције* (стр.169-190). Осиек: Учитељски факултет.

- Млинаруевић, В., Бруст Немет, М. (2010): Посједују ли будући учитељи интрекултуралне компетенције за рад у изваннаставним активностима У: А. Пеко (ур.), *Образовање за интеркултурализам: зборник радова с 2. међународне знанствене конференције* (стр. 151-167). Осијек: Учитељски факултет.
- Морин, Е. (1999): *Одгој за будућност-седам темељних спознаја нужних у одгоју за будућност*. Загреб: Едука.
- Нешковић, С. (2010): *Социологија – основне категорије и постмодерно друштво*. Чачак: Висока пословна школа струковних студија.
- Нинчевић, М. (2009): Интеркултурализам у одгоју и образовању. *Нова присутност*, Вол.1, Бр. 7, 59-84.
- Пеко, А, Млинаруевић, В., Јиндра, Р. (2009): Интеркултурално образовање учитеља – што и како поучавати У: А. Пеко, В. Млинаруевић (ур.), *Изазови образовања у мултикултуралним срединама* (стр. 131-157). Осијек: Учитељски факултет у Осијеку.
- Пероти, А. (1995): *Пледоаје за интеркултурални одгој и образовање*. Загреб: Едука.
- Петровић, А., Јањетовић, Д. (2002): Интеркултурално образовање у нашим школама У С. Шевкушић (ур.), *Изазови демократије и школа: зборник радова Института за педагошка истраживања* (стр. 43-54). Београд: Институт за педагошка истраживања.
- Пиршл, Е. (2007): Интеркултурална осјетљивост као дио педагошке компетенције У: В. Превишић (ур.), *Педагогија према цијеложивотном образовању и друштву знања* (стр. 275-291). Загреб: Хрватско педагогијско друштво.
- Политике образовања и усавршавања (2010): *Politike obrazovanja i usavršavanja; nastavnici su bitni; kako privući, usavršiti i zadržati nastavnike*, Beograd: Ministarstvo prosvete Srbije, Zavod za udžbenike.
- Sleeter, C. & Grant, C. (1994): *Making Choices for Multicultural Education: Five Approaches to Race, Class and Gender*. Retrived August 19, 2013 from Google books <http://books.google.rs/books/about/Making Choices for Multicultural Educati>
- Стојановић, А. (2012): Улога школе у неговању различитости култура и моралних вредности постмодерне У Н. Хрватић, А. Клапан (ур.), *Педагогија и култура: зборник радова са другог конгреса педагога Хрватске* (стр. 370-388). Загреб: Хрватско педагогијско друштво.
- Стругар, В. (2012): Садржаји културе и курикулум У Н. Хрватић, А. Клапан (ур.), *Педагогија и култура: зборник радова са другог конгреса педагога Хрватске* (стр. 378-388). Загреб: Хрватско педагогијско друштво.

- Францишковић, Д. (2011): Учење/усвајања језика у плурилингвалном дискурсу – рад са талентованим ученицима У Т. Варју Потребих, Ј. Лепеш (ур.), *У служби талента: зборник радова са ИИИ међународне научне конференције о неговању талента* (стр. 107-113). Кањижа: Регионални центар за професионални развој запослених у образовању.
- Freddi, G. (1985): *Didattica delle Lingue Moderne*. Bergamo: Minerva Italica.
- Forestal, C. (2007): La dynamique conflictuelle de l'éthique pour une compétence éthique. *ELA revue de didactologie des langues-cultures et de lexiculurologie*, No. 145, 111–123.
- Hol, E. (1976): *Nemi jezik*. Beograd: BIGZ – Biblioteka „XX vek“.
- Хрватић, Н. (2009): Изазови образовања у мултикултуралним срединама У: А. Пеко, В. Млинаревић (ур.), *Интеркултурално образовање: нови развоји* (стр. 99-130). Осиек: Градска тискара Осиек.

INTERCULTURAL TEACHING IN EDUCATIONAL PROCESS

Summary: *In today's modern teaching as one of the important principles of the educational process in the cultural and pluralistic society allocates and interculturalism. Making richer, both social and academic environment, intercultural learning promotes an understanding, respect for different lifestyles and thus produces intercultural sensitivity. The aim of this paper is to point out, first, the importance of culture, the importance of intercultural teaching and education, as well as to pay attention to the development of intercultural communicative competence of teachers at schools, as the main actors of this modern, intercultural education, which reduces discrimination and encourages the tolerance and understanding of other foreign cultures.*

Key words: *interculturalism, intercultural education, intercultural communicative competence, school, teachers.*